

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΑΠΟ ΤΟΝ/ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
για επιδαπέδιο παιχνίδι με ζάρια

Το παιχνίδι του 'Ορνιου

"Βηματίζοντας"
στις προστατευόμενες περιοχές
της Κρήτης

Περιεχόμενα

1. Γενικές Πληροφορίες

Εισαγωγή	6
Το Όρνιο, ο πρωταγωνιστής του παιχνιδιού	8
Γύπες, μια πολύ καλή ομάδα	8
Το Όρνιο στην Κρήτη	8
Τα χαρακτηριστικά του Όρνιου	8
Απειλές για το Όρνιο στην Ελλάδα και την Κρήτη	9
Δράσεις για την προστασία του Όρνιου	9

2. Οδηγίες & Προτάσεις

Οδηγίες για το επιδαπέδιο παιχνίδι	10
Προτάσεις για την αξιοποίηση του υλικού (με παιδιά 4-8 ετών)	12
1) Ένας γύπας, μα ποιος γύπας;	13
2) Γεύμα για Όρνια	14
3) Μια φωλιά για τα πουλιά	15
4) Ένα φαράγγι γεμάτο Όρνια	16
5) Γύπες, μια σπάνια οικογένεια	17
6) Με κόντρα τον καιρό	18
7) Τα προβλήματα ενός σπάνιου είδους	19
8) Τροφή δηλητήριο!	21
9) Περιοχές προστασίας	23
10) Σσςς... ησυχία παρακαλώ!	24
11) Το δικό μας σπάνιο είδος	26

3. Φύλλα Δραστηριότητας

Το Πρόγραμμα LIFE Natura 2000 Value Crete	39
Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία	41

Το παιχνίδι του 'Ορνιου

Επιδαπέδιο παιχνίδι με ζάρι

Επιμέλεια έκδοσης - επιδαπέδιο παιχνίδι

Ευγενία Πανώριου & Ρούλα Τρίγκου

Κείμενα

Ευγενία Πανώριου

Εικονογράφηση

Paper Goblin: Γιώργος Παπαδάκης & Κώστας Τσιάκος

Γραφιστική επιμέλεια

allisidea® creative studio

Εκτύπωση

Colorprint - Τσεκούρας Ε.Π.Ε.

© Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία 2018

Θεμιστοκλέους 80, 10681 Αθήνα

Τηλ./Fax: 210 8228704, 210 8227937

e-mail: info@ornithologiki.gr

www.ornithologiki.gr

ISBN 978-960-6861-45-1

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΑΣΩΝ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
Διεύθυνση Συντονισμού και Επιθεώρησης Δασών

Το πρόγραμμα LIFE+ «Οι οικολογικές υπηρεσίες, τα κοινωνικά οφέλη και η οικονομική αξία των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων στις περιοχές του Δικτύου NATURA 2000 στην Κρήτη» (LIFE13 INF/GR/000188) υλοποιείται από το Πανεπιστήμιο Κρήτης - Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης κατά την περίοδο 2014-2018 σε συνεργασία με την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης - Διεύθυνση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών και την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, με τη συνεισφορά του χρηματοδοτικού μέσου LIFE+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη συγχρηματοδότηση του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

www.ecovalue-crete.eu

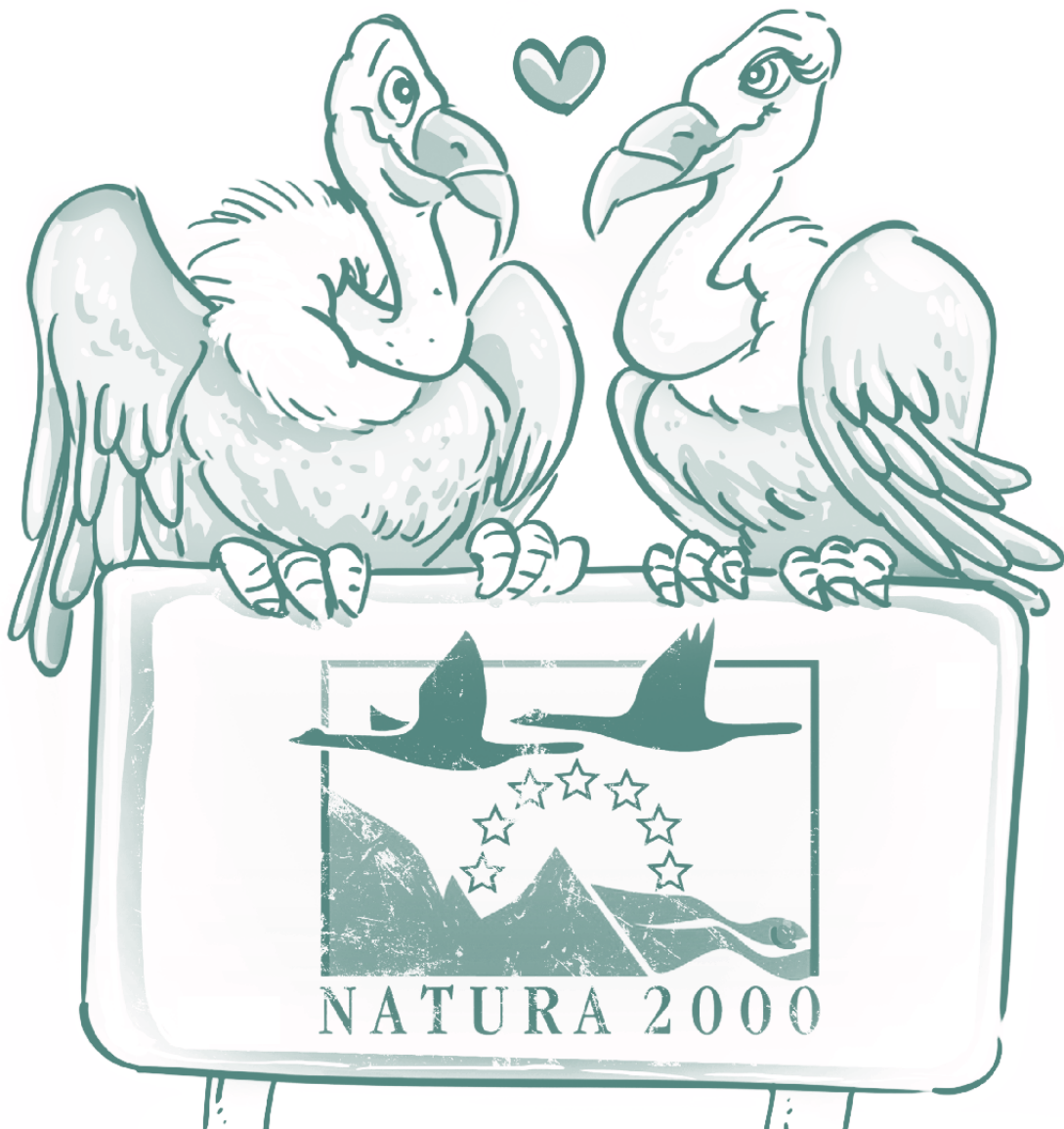
1

Γενικές Πληροφορίες

Εισαγωγή

Η ζωή που βρίσκεται σήμερα στην Κρήτη έχει διαμορφωθεί μέσα από αλλαγές που συμβαίνουν εδώ και εκατομμύρια χρόνια. Η ιστορική γεωγραφία της Κρήτης μαρτυρά έναν τόπο με «έντονο» παρελθόν, γεμάτο αλλαγές: άλλοτε ήταν βυθισμένος στην πρώην εκτεταμένη θάλασσα της Τηθύος, που ήταν τμήμα μιας ενιαίας ξηράς, της Αιγίδας, άλλοτε ήταν μέρος ενός ενιαίου τόξου που συνέδεε την Κρήτη με την Πελοπόννησο και την Ανατολή, άλλοτε ένα σύμπλεγμα από μικρά νησιά (οι σημερινοί μεγάλοι ορεινοί όγκοι της Κρήτης) αλλά και ένα απομονωμένο νησί, με έντονο ορεινό χαρακτήρα, όπως σήμερα. Χιλιάδες ζωντανοί οργανισμοί, γεωμορφολογικές και κλιματικές αλλαγές αλλά και η άφιξη του ανθρώπου, όλα συντέλεσαν μαζί και χωριστά στη σημερινή βιοποικιλότητα της Κρήτης και στη διαμόρφωση του Κρητικού τοπίου.

Υποτροπικά φοινικοδάση, ορεινοί όγκοι, μικροσκοπικά πλάσματα που ζουν στην Κρήτη και πουθενά αλλού στον κόσμο, φυτά με ιστορία εκατοντάδων χιλιάδων ετών, ενδημικά και αρωματικά φυτά με εξαιρετικά περιορισμένη ή ευρεία εξάπλωση αλλά και γύπες που έχουν βρει στο νησί της Κρήτης το τελευταίο τους καταφύγιο στην Ελλάδα, συνθέτουν ένα μόνο μέρος της ξεχωριστής βιοποικιλότητας της Κρήτης. Ο μοναδικός αυτός φυσικός πλούτος είναι πολύτιμος, αλλά και εύθραυστος: η φύση του νησιού έρχεται αντιμέτωπη με ποικίλες απειλές, που συνδέονται λιγότερο ή περισσότερο με τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Οι πολυτιμότερες περιοχές της Κρήτης για τη φύση που φιλοξενούν και τα πλέον απειλούμενα είδη και οικοτόποι του νησιού, όπως και της υπόλοιπης Ελλάδας, βρίσκονται υπό την προστασία του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου NATURA

2000. Στην Ελλάδα, το Δίκτυο περιλαμβάνει 446 περιοχές, εκ των οποίων οι 54 βρίσκονται στην Κρήτη καλύπτοντας περίπου το 30% της έκτασης του νησιού: από φαράγγια και οροπέδια, σπήλαια και υγρότοπους έως χρυσές αμμουδιές και μικρά βραχώδη νησάκια, το καθένα φιλοξενεί τη δική του ποικιλία ζωής, απόλυτα προσαρμοσμένη στις ιδιαίτερες συνθήκες του.

Η επιτυχία του Δικτύου Natura 2000 και η διασφάλιση της προστασίας των πολύτιμων ειδών και οικοτόπων απαιτεί τη συνεργασία με-

ταξύ ανθρώπου και φύσης. Για να είναι αυτή εφικτή, χρειάζεται να γίνει ευδιάκριτη η σημασία που έχει το Δίκτυο των προστατευόμενων περιοχών για την ευημερία όλων των οργανισμών που ζουν στην Κρήτη και κατ' επέκταση στον πλανήτη.

Το μήνυμα αυτό επιδιώκει να μας μεταφέρει ο πρωταγωνιστής του επιδαπέδιου παιχνιδιού «*Το Παιχνίδι του Όρνιου*». Στο παιχνίδι αυτό, παρουσιάζονται οι περιπέτειες ενός Όρνιου στο νησί της Κρήτης: οι βασικές του ανάγκες σε τροφή και καταφύγιο, τα σημαντικότερα προβλήματα που απειλούν την ύπαρξη και

ευημερία του, τα μέτρα που λαμβάνουν για την προστασία του οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, η επιστημονική κοινότητα, τοπικοί φορείς και συλλογικότητες αλλά και οι κάτοικοι του νησιού. Κυρίως όμως, το Όρνιο μοιράζεται μαζί μας το όραμα για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιο-

χών του Δικτύου Natura 2000 προς όφελος της άγριας ζωής.

Ειδικά για τα παιδιά ηλικίας 4 έως 8 ετών, ακολουθούν σύντομες προτάσεις προς τον εμψυχωτή για τη δημιουργική αξιοποίηση των εικόνων που συνθέτουν το επιδαπέδιο παιχνίδι. Σε κάθε περίπτωση, ο εμψυχωτής μπορεί να ανατρέξει στο εκπαιδευτικό υλικό «*Περιοχές Natura 2000 της Κρήτης: Ιστορίες χιλιάδων ετών*» με σκοπό να προσαρμόσει κατάλληλα τις επιμέρους δραστηριότητες που απευθύνονται σε παιδιά ηλικίας 9 έως 15 ετών.

**Η επιτυχία του Δικτύου
Natura 2000 και η
διασφάλιση της προστασίας
των πολύτιμων ειδών
και οικοτόπων απαιτεί τη
συνεργασία μεταξύ
ανθρώπου & φύσης.**

Το Όρνιο, ο πρωταγωνιστής του παιχνιδιού

Η σχέση του Όρνιου με τον άνθρωπο περιγράφει με έναν απλό και κατανοητό σε όλους μας τρόπο, την αλληλεξάρτηση που χαρακτηρίζει τους οργανισμούς που ζουν στον πλανήτη. Το Όρνιο φροντίζει για την απομάκρυνση των νεκρών ζώων από την ύπαιθρο και την εξασφάλιση της μη εξάπλωσης μεταδοτικών ασθενειών, ενώ ταυτόχρονα η δική του επιβίωση εξαρτάται άμεσα από τις κτηνοτροφικές πρακτικές.

ΓΥΠΕΣ, ΜΙΑ ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ ΟΜΑΔΑ

Οι γύπες είναι μεγάλα πτωματοφάγα αρπακτικά. Στην Ελλάδα απαντούν τέσσερα είδη γυπών. Όταν όλα τα είδη γυπών μαζεύονται γύρω από ένα νεκρό ζώο, ο **Μαυρόγυπας** είναι αυτός που ξεκινά το γεύμα. Με το ισχυρό ράμφος που διαθέτει καταφέρνει να σκίσει το δέρμα του ζώου ακόμα και στα πιο σκληρά σημεία του. Η ικανότητά του αυτή ωφελεί και τους υπόλοιπους γύπες. Τη σκυτάλη παίρνει το **Όρνιο**, που με τον μακρύ λαιμό του, χώνει το κεφάλι του στις κοιλιές των ζώων και διαλέγει τα εντόσθια. Ο **Ασπροπάρης**, το πιο μικρόσωμο από τα τρία είδη, διαθέτει πιο λεπτό ράμφος από τους άλλους γύπες και τρέφεται με τα υπολείμματα που δεν μπορούν να φτάσουν οι άλλοι, ενώ ο **Γυπαετός** τρέφεται με τα κόκκαλα των νεκρών ζώων, τα οποία σπάει σε απότομες σάρες ή τα καταπίνει ολόκληρα. Συχνά, ο Γυπαετός παρακολουθεί άλλα πτωματοφάγα είδη, όπως τα Όρνια, για να εντοπίσει την τροφή του. Με τον τρόπο αυτό, οι γύπες μπορούν να εξαφανίσουν ένα νεκρό ζώο μέσα σε λίγες ώρες. Στην Κρήτη συναντώνται όλο τον χρόνο το Όρνιο και ο Γυπαετός, ενώ κατά τη μετανάστευση διέρχεται από το νησί και ο Ασπροπάρης.

ΤΟ ΟΡΝΙΟ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Στην Κρήτη παρατηρούνται πάνω από 300 είδη πουλιών, ενώ σημαντική θέση καταλαμβάνουν τα αρπακτικά. Το Όρνιο, ο Γυπαετός, ο Χρυσαιτός, ο Σπιζαιτός και ο Μαυροπετρίτης είναι από τα πιο χαρακτηριστικά αρπακτικά του νησιού. Αυτό που κάνει την Κρήτη κατάλληλη για καταφύγιο των αρπακτικών είναι η πλούσια γεωμορφολογία της. Αλλεπάλληλα ρήγματα, ανυψώσεις και καταβυθίσεις τμημάτων δημιούργησαν τους σημερινούς ορεινούς όγκους του νησιού και κυρίως τις ορθοπλαγιές και τα πολυάριθμα φαράγγια του, που είναι ιδανικά καταφύγια για τα αρπακτικά. **Σήμερα, η Κρήτη φιλοξενεί τον μεγαλύτερο πληθυσμό του Όρνιου στην Ελλάδα, ενώ είναι το μοναδικό νησί στον κόσμο που ο πληθυσμός του είδους ξεπερνάει τα 1.000 άτομα!**

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΟΡΝΙΟΥ

Το Όρνιο είναι ένα μεγάλο και βαρύ αρπακτικό με άνοιγμα πτερών 260 εκατοστά και μήκος σώματος περίπου 95 - 110 εκατοστά. Στην Κρήτη είναι γνωστό και με τις ονομασίες Καναβός, Σκάρα, Γύπας ή Θράσα. Όταν κουρνιάζει, διακρίνεται εύκολα από το γυμνό από φτερά κεφάλι του και από το πλούσιο κολάρο με κοντά φτερά στη βάση του λαιμού. Αν τα φτερά στο κολάρο είναι άσπρα και κοντά, τότε το Όρνιο είναι ενήλικο, ενώ αν τα φτερά αυτά είναι καφέ και μακριά, τότε είναι νεαρό. Κατά την πτήση, το Όρνιο διακρίνεται κυρίως από το συμπαγές σώμα, την κοντή ουρά και

τις φαρδιές φτερούγες του, χαρακτηριστικά που του επιτρέπουν να ανεμοπορεί στον ουρανό. Συνήθως τα Όρνια γυροπετούν σε μεγάλους, αργούς κύκλους, εκμεταλλευόμενα τα θερμά ανοδικά ρεύματα αέρα, ώστε να κερδίσουν ύψος και στη συνέχεια πλανάρουν με ακίνητες φτερούγες, διανύοντας έτσι μεγάλες αποστάσεις καταναλώνοντας ελάχιστη ενέργεια.

Το Όρνιο τρέφεται με ψοφίμια κτηνοτροφικών ζώων μεσαίου ή μεγάλου μεγέθους. Προτιμά κυρίως τα μαλακά μέρη των νεκρών ζώων, δείχνοντας ιδιαίτερη προτίμηση στα εντόσθια. Η οξεία του όραση, οι πτητικές του συνήθειες και κυρίως η αγελαία του συμπεριφορά το βοηθούν να εντοπίζει τα πτώματα πριν από τη σήψη, γεγονός ιδιαίτερα ωφέλιμο σε θερμά κλίματα, όπου τα νεκρά ζώα αποτελούν εστίες μόλυνσης. Μία ομάδα από 60-80 Όρνια μπορεί να καταναλώσει ένα κουφάρι προβάτου μέσα σε μόλις 5-10 λεπτά ή ένα μεγάλο ζώο (π.χ. αγελάδα, άλογο) σε 3-4 ώρες. Ο χώρος αναζήτησης τροφής εκτείνεται συνήθως σε ακτίνα 30-40 χλμ, αλλά μπορεί να φτάσει και μέχρι τα 200-300 χλμ.

ΑΠΕΙΛΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΟΡΝΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Σήμερα, τα αρπακτικά πουλιά αποτελούν μια από τις περισσότερο απειλούμενες ομάδες του ζωικού βασιλείου. **Στην Ελλάδα, το 83% των αρπακτικών περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων, δηλαδή αποτελούν απειλούμενα είδη.** Είδη όπως ο Ασπροπάρης οδηγούνται σε εξαφάνιση στην Ελλάδα (έχοντας απομείνει μόλις 5 ζευγάρια), ενώ άλλα όπως ο Χρυσαστός, το Όρνιο και ο Σπιζαετός σε δραματική μείωση.

Σημαντικότερη απειλή για το Όρνιο θεωρείται η εγκατάλειψη της νομαδικής κτηνοτροφίας, αφού αυτό σημαίνει ότι μειώθηκαν και τα πτώματα των αιγοπροβάτων που αποτελούν βασική τροφή του είδους. Άλλη αιτία για την έλλειψη τροφής είναι η εγκατάλειψη των παραδοσιακών πρακτικών, όπως η απόθεση των νεκρών ζώων σε συγκεκριμένες θέσεις για κάθε χωριό. Άλλες απειλές για το Όρνιο είναι το **παράνομο κυνήγι και η συνεχιζόμενη παράνομη χρήση και διασπορά δηλητηριασμένων δολωμάτων.** Το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο σε κάποιες περιοχές της Ελλάδας και πλέον απειλεί άμεσα την επιβίωση των γυιών. Αξίζει να αναφερθεί η

περίπτωση της κατακόρυφης μείωσης κατά 99% των γυιών στην Ινδία, το Πακιστάν και το Νεπάλ μέσα σε μία μόνο δεκαετία, εξαιτίας της κτηνιατρικής χρήσης της δικλοφενάκης (μη στεροειδές αντιφλεγμονώδες φάρμακο). Οι δυσμενείς συνέπειες φάνηκαν αμέσως και στη δημόσια υγεία. Η συσσώρευση νεκρών ζώων, αφού δεν υπήρχαν οι γύπες για να τα απομακρύνουν, οδήγησε σε αύξηση των αδέσποτων σκύλων και διάδοση μεταδοτικών ασθενειών όπως η λύσσα.

ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΟΡΝΙΟΥ

Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει πως μόνο η μακροχρόνια προστασία των πληθυσμών τους, που μειώνει τη θνησιμότητα και παράλληλα αυξάνει την παραγωγικότητα των ενήλικων ατόμων, μπορεί να φέρει αποτελέσματα. Εφαρμόζοντας απλές διαχειριστικές πρακτικές όπως η φύλαξη των θέσεων φωλιάσματος και η παροχή τροφής μέσω της λειτουργίας ταϊστρών για τους γύπες, είναι εφικτή η αύξηση του πληθυσμού του είδους. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την αποτελεσματική προστασία των περιοχών που χρησιμοποιεί για να βρει τροφή, να εντοπίσει το ταίρι του, να κάνει τη φωλιά του.

2

Οδηγίες & Προτάσεις

Υλικά

32 κάρτες

Ένα μεγάλο ζάρι
(το οποίο μπορεί να
φτιαχτεί από χαρτόνι)

Ηλικία

4

ετών και άνω

Αριθμός παικτών

2 έως 25

(το παιχνίδι μπορεί
να παιχτεί ατομικά ή
σε ομάδες)

Οδηγίες για το επιδαπέδιο παιχνίδι

ΑΣ ΠΑΙΞΟΥΜΕ!

Το Όρνιο, ένα σπάνιο είδος γύπα, μας προ-σκαλεί να «βηματίσουμε» μαζί του στις προ-στατευόμενες περιοχές του πιο αγαπημένου του μέρους στην Ελλάδα: της Κρήτης! Εκεί μας περιμένουν Γυπαετοί, σπάνια αγριολούλουδα, παρατηρητές πουλιών, κτηνοτρόφοι και πολλοί άλλοι, για περιπέτειες που άλλοτε η τύχη θα είναι με το μέρος μας και άλλοτε όχι...

Ποιος ο σκοπός του παιχνιδιού;

Να καταφέρουν οι παίκτες να φτάσουν στην τελευταία κάρτα του παιχνιδιού. Σε περίπτωση που στο τέρμα φτάσουν δύο ή παραπάνω παίκτες, νικητής είναι αυτός που συγκέντρωσε τους περισσότερους πόντους.

Πώς ξεκινάμε;

Η δράση μεταφέρεται σε έναν μεγάλο χώρο, ώστε να μπορούν να τοποθετηθούν στο δάπεδο οι 32 κάρτες. Είναι δική σας απόφαση ο τρόπος διάταξης των καρτών: σε σχήμα σπείρας, λαβύρινθου, κύκλου ή σε σχήμα «Π». Είναι σημαντικό οι κάρτες να μην ακουμπάνε μεταξύ τους και να υπάρχει αρκετός χώρος ώστε να μπορούν τα παιδιά να στέκονται δίπλα τους. Οι κάρτες τοποθετούνται με τη σειρά, όπου η κάρτα με το μικρότερο νούμερο (1) και την ένδειξη «ΑΡΧΗ» τοποθετείται στην αρχή της διάταξης και ακολουθούν οι επόμενες. Τελευταία τοποθετείται η κάρτα με το μεγαλύτερο νούμερο (32) και την ένδειξη «ΤΕΛΟΣ».

Ποιος ξεκινάει πρώτος;

Μπορεί να είναι ο μικρότερος σε ηλικία παίκτης (ή η ομάδα με τον μικρότερο σε ηλικία παίκτη), ο πιο κοντός, ο πιο ψηλός... Εσείς αποφασίζετε. Συνεχίζει αυτός που βρίσκεται αριστερά του πρώτου παίκτη.

Πώς παίζεται το παιχνίδι;

Κάθε παίκτης (ή κάθε ομάδα) ξεκινά με 10 πόντους ενέργειας. Κάθε παίκτης ρίχνει με τη σειρά του το ζάρι, που του δείχνει πόσα τετράγωνα θα προχωρήσει. Κάθε κάρτα περιγράφει τι αντιμετωπίζει το Όρνιο και πόσους πόντους κερδίζει ή χάνει. **Οι πόντοι συμβολίζουν την ενέργεια που κρατάει τα Όρνια ζωντανά και μπορούν να αποδοθούν ως η απαραίτητη τροφή γι' αυτά.**

Στην περίπτωση των ομάδων, αυτές αποτελούνται από 4-5 παιδιά, ενώ η κάθε ομάδα αντιπροσωπεύει από μία αποικία από Όρνια (π.χ. τα Όρνια του Γιούχτα, των Αστερουσίων κ.ο.κ). Η κάθε ομάδα επιλέγει έναν παίκτη για να παίξει, που θα έχει τον ρόλο του πιονιού (τα «πιόνια» μπορούν να αλλάζουν ώστε να παίξουν όλα τα μέλη της ομάδας).

Σε ένα μεγάλο χαρτί, οι παίκτες ή ο εμψυχωτής σημειώνουν τους πόντους που κερδίζει ή χάνει ο κάθε παίκτης (ή η κάθε ομάδα).

Αν κάποιος παίκτης προσγειωθεί σε «θανατηφόρα» κάρτα καλείται να επιστρέψει στην αρχή και να ξεκινήσει πάλι με 10 πόντους. Το ίδιο καλείται να κάνει αν στην πορεία χάσει όλους τους πόντους του.

Το τέλος του παιχνιδιού

Το παιχνίδι τελειώνει όταν όλοι οι παίκτες (ή οι ομάδες) φτάσουν στο τετράγωνο με την ένδειξη «ΤΕΛΟΣ», όταν δηλαδή καταφέρουν όλα τα Όρνια να έχουν μια επιτυχημένη αναπαραγωγική χρονιά!

Για να βρεθεί ο νικητής, αθροίζεται το σύνολο των πόντων που έχει ο κάθε παίκτης (ή η κάθε ομάδα). Ο παίκτης (ή η ομάδα) με τους περισσότερους πόντους είναι ο νικητής.

ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ

- Πριν ξεκινήσει το παιχνίδι, διαβάζετε τις σύντομες προτάσεις κάθε κάρτας που φανερώνουν την εξέλιξη του παιχνιδιού, ώστε οι παίκτες να γνωρίζουν τις κάρτες που πρέπει να αποφύγουν αλλά κυρίως να εξοικειωθούν με τις αιτίες που οδηγούν σε μείωση ή αύξηση των πόντων.
- Μόλις τελειώσει το παιχνίδι, ο κάθε παίκτης παρατηρεί τις εικόνες των καρτών και επιλέγει 3 ή 4 από αυτές. Κάθε εικόνα περιγράφει στιγμές από τη ζωή του Όρνιου. Οι παίκτες συνθέτουν μια ιστορία για τη ζωή του απειλούμενου γύπα, βάσει των εικόνων των καρτών που έχουν επιλέξει. Αφηγούνται ή παρουσιάζουν την ιστορία τους στους υπόλοιπους παίκτες. Οι παίκτες μπορούν να ενώσουν ανά δύο τις επιλογές τους και να συνθέσουν μία κοινή ιστορία για τη ζωή του Όρνιου.

Προτάσεις για την αξιοποίηση του υλικού (με παιδιά ηλικίας 4-8 ετών)

Συνολικά, διαμορφώθηκαν (11) προτάσεις για την αξιοποίηση των καρτών του παιχνιδιού. Οι προτάσεις μπορούν να ομαδοποιηθούν στους εξής τρεις θεματικούς άξονες:

Συνδέονται τόσο με το ίδιο το απειλούμενο είδος, όσο και με την ανάγκη διαχείρισης των περιοχών όπου ζει, σε μια προσπάθεια να αποτελέσουν ερέθισμα για την εξοικείωση των παιδιών με την έννοια των προστατευόμενων περιοχών, αν και υπάρχουν πολλά περιθώρια για περαιτέρω ενασχόληση και εμβάθυνση σε κάθε μία από τις ενότητες αυτές.

1 ΕΝΑΣ ΓΥΠΑΣ, ΜΑ ΠΟΙΟΣ ΓΥΠΑΣ;

Γιατί;

Για να αναγνωρίζουμε ένα Όρνιο και να το περιγράφουμε ως προς τα χρώματα και το μέγεθός του.

- Δείχνουμε στα παιδιά την κάρτα 7

- Περιγράφουμε τα βασικά χαρακτηριστικά του Όρνιου και συζητάμε με τα παιδιά για την οικογένεια (γύπες) στην οποία ανήκει, αξιοποιώντας την πληροφορία που δίνεται στα εισαγωγικά κείμενα.
- Ζητάμε από τα παιδιά να ονοματίσουν τα βασικά χρώματα του Όρνιου (στο κεφάλι και τον λαιμό, το σώμα και τα φτερά, τα πόδια, το ράμφος).
- Μοιράζουμε στα παιδιά αντίγραφα του φύλλου δραστηριότητας «Ένας γύπας» και τους ζητάμε να χρωματίσουν το σχέδιο του Όρνιου με βάση τα πραγματικά του χρώματα.
- Κάθε παιδί σημειώνει το όνομά του στη ζωγραφιά του.
- Συμπληρωματικά, αν θέλουν, μπορούν να προσθέσουν ένα ξύλινο καλαμάκι στην πίσω πλευρά της φιγούρας.
- Όλες οι ζωγραφιές μαζί μπορούν να τοποθετηθούν στη Γωνιά της Φύσης.

Μπορεί να προηγηθεί:

Ποια άγρια πουλιά γνωρίζεις;
(ΣΥΖΗΤΗΣΗ)

Τα παιδιά αναφέρουν πόσα διαφορετικά είδη πουλιών της Κρήτης γνωρίζουν, ενώ μπορούμε να σημειώνουμε τις αναφορές τους σε έναν πίνακα. Καταθέτουν τις προσωπικές τους ιστορίες με θέμα τα πουλιά (ένα πουλί που είδαν, για κάποιο πουλί που διάβασαν σε ένα παραμύθι κ.λπ.) ενώ, αν χρειαστεί, αποσαφηνίζουμε τη διάκριση ανάμεσα στα άγρια πουλιά και τα πουλιά συντροφιάς (π.χ. καναρίνια).

Μπορεί να επεκταθεί με:

Όρνια στον αέρα:
(ΚΙΝΗΣΗ)

Τα παιδιά αναπαριστούν τον τρόπο που πετάνε τα Όρνια: κινούνται διαγράφοντας κύκλους με τα χέρια τους τεντωμένα, αναπαριστώντας τον τρόπο που οι γύπες αποκτούν ύψος στον αέρα. Σταδιακά, δίνουμε σήμα (παλαμάκι ή αναγγελία), ανακοινώνοντας πως έφτασαν στο επιθυμητό ύψος οπότε και «γυροπετούν»: βρίσκονται ακόμα στον αέρα, μόνο που τώρα έχουν τις «φτερούγες» τους ανοιχτές και κινούνται αργά.

Μπορείτε να πάρετε ιδέες:

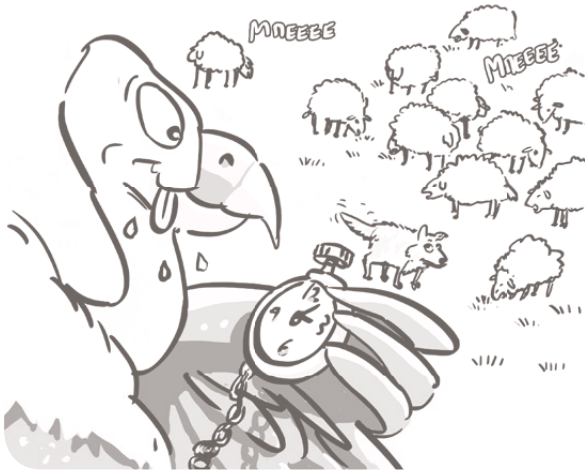
Δραστηριότητα 9:
Στα ψηλά βουνά της Κρήτης

2 ΓΕΥΜΑ ΓΙΑ ΟΡΝΙΑ

Γιατί;

Για να διακρίνουμε την τροφή που επιλέγει ένα Όρνιο και να εξοικειωθούμε με τον ρόλο που επιτελούν οι γύπες στη φύση.

- Συζητάμε με τα παιδιά για την ανάγκη των πουλιών για τροφή.
- Διατυπώνουμε ερωτήσεις όπως: Τι τρώνε τα πουλιά; Τρώνε όλα τα πουλιά την ίδια τροφή;
- Δίνουμε παραδείγματα (π.χ. τα σπουργίτια τρώνε σπόρους, τα χελιδόνια τρώνε ιπτάμενα έντομα όπως κουνούπια, οι ερωδιοί τρώνε ψάρια, οι αετοί τρώνε μικρά θηλαστικά κ.λπ.).
- Δείχνουμε στα παιδιά την κάρτα 11

- Ζητάμε από τα παιδιά να περιγράψουν την εικόνα διατυπώνοντας ερωτήσεις, όπως: Τι βλέπετε στην εικόνα; Τι πιστεύετε ότι κάνει το Όρνιο εκεί;
- Αποκαλύπτουμε στα παιδιά την τροφή που επιλέγουν τα Όρνια (νεκρά ζώα).
- Αξιοποιούμε την πληροφορία στα εισαγωγικά κείμενα και συζητάμε για το πώς τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Όρνιου, το βοηθούν στην κατανάλωση της τροφής του.

Μπορεί να προηγηθεί:

Ο κύκλος της ζωής:
(ΣΥΖΗΤΗΣΗ)

Συζητάμε με τα παιδιά για τα στάδια του κύκλου ζωής ενός οργανισμού, με σκοπό την εξοικείωσή τους με την τροφή που επιλέγουν οι γύπες.

Μπορεί να επεκταθεί με:

Όρνιο, ο καθαριστής της φύσης:
(ΣΥΖΗΤΗΣΗ)

Διευκρινίζουμε στα παιδιά τον ρόλο που επιτελούν οι γύπες στην απομάκρυνση των νεκρών ζώων και τον περιορισμό μετάδοσης ασθενειών, αξιοποιώντας την πληροφορία στα εισαγωγικά κείμενα. Συμπληρωματικά, χρησιμοποιούμε την κάρτα 25.

Μπορείτε να πάρετε ιδέες:

Δραστηριότητα 12:

Το ημερολόγιο ενός πολύτιμου φίλου

3 ΜΙΑ ΦΩΛΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ

Γιατί;

Για να μάθουμε πώς μοιάζει η φωλιά ενός Όρνιου, για να διακρίνουμε την ανάγκη όλων των ζώων για ένα ασφαλές μέρος για να φωλιάσουν.

- Συζητάμε για τις ανάγκες των πουλιών για ένα ασφαλές μέρος για φωλισμα.
- Δείχνουμε στα παιδιά την κάρτα 1

- Περιγράφουμε στα παιδιά το μέρος που επιλέγουν τα Όρνια για να κάνουν τη φωλιά τους, αξιοποιώντας την πληροφορία στα εισαγωγικά κείμενα.
- Ζητάμε από τα παιδιά να διατυπώσουν τις υποθέσεις τους για την περιοχή όπου μπορεί να βρίσκεται η φωλιά του Όρνιου (σε φαράγγια, σε ορεινές και αγροτικές περιοχές).
- Μοιράζουμε στα παιδιά αντίγραφα του φύλλου δραστηριότητας «Η φωλιά του Όρνιου» και τους ζητάμε να ζωγραφίσουν τα σχέδια του νεοσσού και της φωλιάς του.
- Τα παιδιά κόβουν στο περίγραμμα τα σχήματα και κολλάνε το νεαρό Όρνιο στη φωλιά του.

- Ζητάμε από τα παιδιά να διατυπώσουν από μία ευχή για το νεαρό Όρνιο και με τη βοήθειά μας τη σημειώνουν στο κολλάζ τους.
- Τα παιδιά σημειώνουν το όνομά τους και τοποθετούμε τα κολλάζ στη Γωνιά της Φύσης.

Μπορεί να προηγηθεί:

Οι φωλιές των πουλιών:
(ΣΥΖΗΤΗΣΗ)

Συζητάμε τις εμπειρίες των παιδιών αναφορικά με τις φωλιές των πουλιών, διατυπώνοντας ερωτήσεις όπως: Πού έχουν δει φωλιές πουλιών; Πώς μοιάζουν; Από τι υλικά είναι φτιαγμένες; Πώς συμπεριφερόμαστε όταν δούμε μια φωλιά;

Μπορεί να επεκταθεί με:

Η δική μας φωλιά:
(ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ)

Τα παιδιά συλλέγουν φυσικά υλικά (ξερά ή πεσμένα κλαδάκια) που βρίσκουν πεσμένα στην αυλή του σχολείου ή σε ένα γειτονικό πάρκο και φτιάχνουν μια φωλιά για τα πουλιά.

4 ΕΝΑ ΦΑΡΑΓΓΙ ΓΕΜΑΤΟ ΟΡΝΙΑ

Γιατί;

Για να μάθουμε πως τα Όρνια σχηματίζουν αποικίες, για να συνδέσουμε την προστασία μιας αποικίας με την προστασία συνολικά του πληθυσμού του είδους.

- Συζητάμε με τα παιδιά για τα ζώα που ζουν μόνα τους (π.χ. αγριόγατες) και για τα ζώα που ζουν σε αποικίες, κοπάδια ή αγέλες (π.χ. Όρνια, αίγαγροι, λύκοι).
- Ζητάμε από τα παιδιά να καταθέσουν παραδείγματα από αντίστοιχα ζώα του τόπου τους (ο Κρητικός Αγριόγατος και ο Κρητικός Αίγαγρος είναι δύο πολύ καλά παραδείγματα).
- Δείχνουμε στα παιδιά την κάρτα 14

- Ζητάμε από τα παιδιά να μας περιγράψουν την εικόνα: Τι βλέπουν σε αυτήν την εικόνα; Υπάρχουν πουλιά; Τι κάνουν; Τι πιστεύουν ότι συνέβη; Γιατί φεύγουν τα Όρνια; Πού πάνε; Τι πιστεύουν ότι θέλει να τους πει αυτή η εικόνα;
- Τα παιδιά σε δυάδες, όπου το ένα μέλος είναι το Όρνιο και το άλλο είναι ένας παρατηρητής/θεατής αναπτύσσουν σύντομους διαλόγους. Ο παρατηρητής ρωτάει, το Όρνιο απαντάει: Γιατί έφυγαν τα άλλα Όρνια; Τι θα κάνεις μόνος σου;
- Οι διάλογοι επαναλαμβάνονται με τα παιδιά να αλλάζουν ρόλους. Ο παρατηρητής/θεατής γίνεται Όρνιο και αντίστροφα.
- Εφόσον το επιθυμούν, οι δυάδες ζωντανεύουν τους διαλόγους τους στην ολομέλεια.

Μπορεί να επεκταθεί με:

Οι ομοιότητες με τον άνθρωπο:
(ΣΥΖΗΤΗΣΗ)

Εντοπίζουμε τυχόν ομοιότητες με το Όρνιο. Για παράδειγμα, τα Όρνια, όπως και οι άνθρωποι, ζουν μαζί. Όπως τα Όρνια σχηματίζουν αποικίες, έτσι κι εμείς οι άνθρωποι κατοικούμε συνήθως σε χωριά και πόλεις, πηγαίνουμε μαζί στο σχολείο κ.λπ.

5 ΓΥΠΕΣ, ΜΙΑ ΣΠΑΝΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Γιατί;

Για να γνωρίσουμε τους γύπες που ζουν στην Κρήτη, να μάθουμε για τη συμπληρωματικότητα και την εξάρτηση των γυιών στη διατροφή τους.

- Συζητάμε με τα παιδιά για είδη πουλιών που μοιράζονται τις ίδιες συνήθειες με το Όρνιο (σε σχέση με την τροφή τους, τα εξωτερικά τους χαρακτηριστικά, το μέρος όπου ζουν).
- Δείχνουμε στα παιδιά την κάρτα 9

- Ρωτάμε τα παιδιά αν μπορούν να αναγνωρίσουν το είδος που είναι δίπλα από το Όρνιο και αποκαλύπτουμε την ταυτότητά του (Γυπαετός).
- Διερευνούμε αν τα παιδιά τον γνωρίζουν με αυτό ή άλλα ονόματα (π.χ. Κοκκαλάς, όπως είναι ευρύτερα γνωστός στην Κρήτη).
- Ζητάμε από τα παιδιά να περιγράψουν τις βασικές διαφορές μεταξύ των δύο ειδών ως προς τα εξωτερικά τους χαρακτηριστικά.
- Περιγράφουμε στα παιδιά τον τρόπο που τα δύο είδη γυιών συνεργάζονται για να απομακρύνουν τα νεκρά ζώα από τη φύση,

αξιοποιώντας την πληροφορία στα εισαγωγικά κείμενα.

- Εξηγούμε στα παιδιά ότι θα φτιάξουν μάσκες με θέμα τους γύπες της Κρήτης.
- Μοιράζουμε στα παιδιά αντίγραφα των φύλλων δραστηριότητας «Μάσκες», ακολουθούμε τις οδηγίες και με τη βοήθειά μας φτιάχνουν μάσκες Όρνιου ή Γυπαετού.

Μπορεί να επεκταθεί με:

Οι τοπικές ονομασίες: (ΕΡΕΥΝΑ)

Συντάσσουμε ένα απλό ερωτηματολόγιο για τις τοπικές ονομασίες του Όρνιου (π.χ. Καναβός, Σκάρα, Θράσα) και του Γυπαετού (π.χ. Κοκκαλάς) που απευθύνεται στο συγγενικό περιβάλλον των παιδιών. Τα παιδιά δείχνουν την εικόνα της κάρτας 9 και διατυπώνουν ερωτήσεις όπως: Γνωρίζετε τα είδη της εικόνας; Ποια είναι τα ονόματά τους; Συγκεντρώνουμε τις απαντήσεις των ενηλίκων και καταλήγουμε με ποια ονομασία είναι πιο γνωστοί οι γύπες στην περιοχή της Κρήτης όπου γίνεται η έρευνα.

Μπορείτε να πάρετε ιδέες:

Δραστηριότητα 14:

Ένας Γυπαετός στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Δραστηριότητα 22:

Έρευνα στη γειτονιά

6 ΜΕ ΚΟΝΤΡΑ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ

Γιατί;

Για να γνωρίσουμε τους φυσικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν τα άγρια πουλιά στη φύση, να τους διακρίνουμε από τους κινδύνους που συνδέονται με ανθρώπινες δραστηριότητες.

- Συζητάμε με τα παιδιά για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα ζώα που ζουν στη φύση.
- Εστιάζουμε στις καιρικές συνθήκες (συνεχής βροχόπτωση, καταιγίδες κ.λπ.).
- Συνθέτουμε έναν κατευθυνόμενο αυτοσχεδιασμό σε σχέση με το πέταγμα των αρπακτικών. Διηγούμαστε αργά μία ιστορία και τα παιδιά εκτελούν τις αντίστοιχες κινήσεις.

Η ιστορία μπορεί να βασίζεται στα εξής:

- › Τα αρπακτικά απογειώνονται από τις φωλιές τους
- › Ανεμοπορούν στον ουρανό με τις φτερούγες τους ορθάνοιχτες
- › Κάνουν κύκλους πάνω από τη γη
- › Ευνοούνται από θερμά ρεύματα αέρα και ανεβαίνουν όλο και πιο ψηλά
- › Έρχονται αντιμέτωπα με μια απρόσμενη καταιγίδα
- › Βρέχονται τα πούπουλά τους και βαραίνει το πέταγμά τους
- › Επιστρέφουν γρήγορα στις φωλιές τους, μέχρι να υποχωρήσει η δυνατή βροχή

- Δείχνουμε στα παιδιά την κάρτα 6

- Ρωτάμε τα παιδιά τι μπορεί να σκέφτεται το Όρνιο της εικόνας. Καταγράφουμε τις σκέψεις των παιδιών στο φύλλο δραστηριότητας «Όταν έξω βρέχει...».
- Συζητάμε για την ανάγκη ύπαρξης καταφυγίων για την άγρια ζωή: τα φαράγγια για τα Όρνια, οι σπηλιές για τους αίγαγρους, οι κουφάλες των δέντρων για τις κουκουβάγιες, το φύλλωμα των δέντρων για τα μικροπούλια κ.ά.
- Τοποθετούμε το φύλλο με τις προτάσεις των παιδιών στη Γωνιά της Φύσης.

Μπορεί να επεκταθεί με:

Φτερουγίσματα και φτεροκοπήματα: (ΚΙΝΗΣΗ)

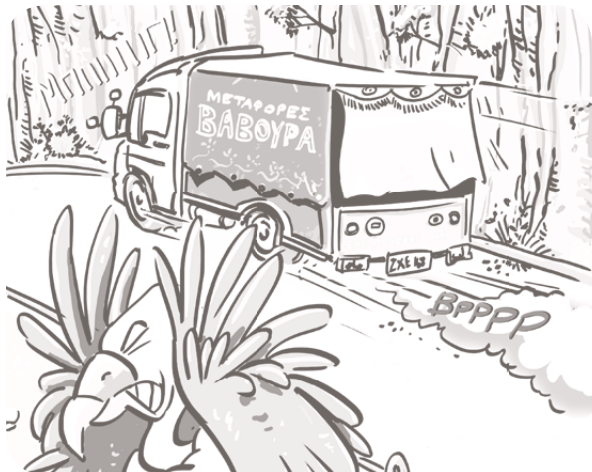
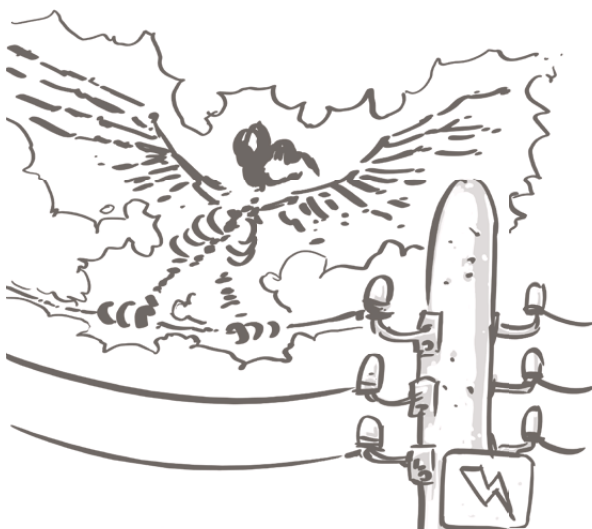
Τα παιδιά εξοικειώνονται με τους διαφορετικούς τρόπους πετάγματος των πουλιών. Επαναλαμβάνεται ο κατευθυνόμενος αυτοσχεδιασμός μόνο που τώρα πρωταγωνιστούν γύπες που ανεμοπορούν, μικροπούλια που φτερουγίζουν, γεράκια που εφορμούν, πάπιες που φτεροκοπούν.

7 ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΝΟΣ ΣΠΑΝΙΟΥ ΕΙΔΟΥΣ

Γιατί;

Για να διακρίνουμε τις ανθρώπινες δραστηριότητες που επιφέρουν κίνδυνο για την άγρια ζωή.

- Συζητάμε με τα παιδιά για τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν τα άγρια πουλιά. Διακρίνουμε και εστιάζουμε στις ανθρωπογενείς απειλές. Σκοπός είναι να καταθέσουν τα παιδιά τις υπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες τους.
- Δείχνουμε στα παιδιά τις κάρτες 5, 13, 26

- Ζητάμε από τα παιδιά να περιγράψουν τι συνέβη στο Όρνιο σε κάθε εικόνα.
- Τα παιδιά, σε μικρές ομάδες, επιλέγουν μία από τις τρεις εικόνες και συνθέτουν σύντομες ιστορίες. Γίνεται καταιγισμός ιδεών: Τι πιστεύουν ότι συνέβη στο Όρνιο; Έπαθε κάτι κακό; Το βοήθησε κάποιος;
- Τα παιδιά αναλαμβάνουν σε ζευγάρια ή τριάδες να δώσουν τη λύση στα προβλήματα του είδους μέσα από θεατρικό δρώμενο. Αυτοσχεδιάζουν, παρουσιάζοντας τρόπους προστασίας του είδους. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν χρωματιστά πανιά για να φτιάξουν «σκηνικά» για το δρώμενό τους.
- Δίνουμε 10 λεπτά σε κάθε ομάδα για να ετοιμάσει το δρώμενό της και να το παρουσιάσει στην ολομέλεια.
- Συζητάμε τις λύσεις που προτάθηκαν από τις ομάδες: Ποιο πρόβλημα λύνει η κάθε λύση που προτείνεται;

Μπορεί να προηγηθεί:

Παράνομη θήρα και όχληση:
(ΣΥΖΗΤΗΣΗ)

Φροντίζουμε να κάνουμε σαφή τη διάκριση ανάμεσα στο παράνομο και το νόμιμο κυνήγι, αναφέροντας τα κριτήρια παράνομης και νόμιμης θήρας, συνδέοντας τις συνέπειες που έχει το παράνομο κυνήγι στη βιοποικιλότητα.

Μπορεί να επεκταθεί με:

Καταγραφή δράσεων προστασίας:
(ΚΑΤΑΓΙΣΜΟΣ ΙΔΕΩΝ)

Με βάση τα δρώμενα των ομάδων, συζητάμε και καταγράφουμε τις απαντήσεις των παιδιών στα εξής ερωτήματα:

- Ποιες από τις λύσεις που προτάθηκαν θα βοηθούσε περισσότερο το Όρνιο και γιατί;
- Τι από όλα αυτά θα μπορούσαν να κάνουν τα ίδια τα παιδιά;
- Ποιοι άλλοι θα μπορούσαν να βοηθήσουν;
- Πώς θα συνεργαστούν;
- Πώς θα καταφέρουν να τους πείσουν να συνεργαστούν για να σώσουν τα Όρνια;

8 ΤΡΟΦΗ ΔΗΛΗΤΗΡΙΟ!

Γιατί;

Για να ενημερωθούμε για τα σοβαρά προβλήματα που προκαλεί η παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων και για τα μέσα που έχουμε στη διάθεσή μας για την προστασία της άγριας ζωής.

- Δείχνουμε στα παιδιά την κάρτα 27

- Ζητάμε από τα παιδιά να καταθέσουν τις ιδέες τους για το τι μπορεί να συνέβη στο Όρνιο της εικόνας:
 - › Πού βρίσκεται;
 - › Ποιος το περιθάλπει;
 - › Γιατί βρίσκεται εκεί;
- Αποκαλύπτουμε στα παιδιά τον λόγο που βρίσκεται το Όρνιο σε Κέντρο Περίθαλψης Αγριών Ζώων και κάνουμε αναφορά στο πρόβλημα της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων αξιοποιώντας την πληροφορία στα εισαγωγικά κείμενα.
- Εξηγούμε στα παιδιά τη σημασία της ενη-

μέρωσης της γειτονιάς μας για τα σοβαρά προβλήματα που δημιουργεί η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων (φόδες) στην άγρια ζωή και τον άνθρωπο.

- Ζητάμε από τα παιδιά σε μικρές ομάδες να διατυπώσουν τις δικές τους προτάσεις προς τη γειτονιά.
- Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να συνθέσουν τις δικές τους αφίσες με θέμα την προστασία των γυιών από τα δηλητηριασμένα δολώματα. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν υλικά όπως χρωματιστά χαρτόνια, κομμένες λέξεις ή/και φωτογραφίες από εφημερίδες και περιοδικά κ.λπ.
- Συνθέτουμε μια ενιαία αφίσα με όλα τα κολλάζ των ομάδων και την τοποθετούμε στη *Γωνιά της Φύσης*. Μπορούμε να την προωθήσουμε στα τοπικά μέσα μαζικής ενημέρωσης εφόσον υπάρχει αυτή η δυνατότητα.

Μπορεί να προηγηθεί:

Τα προβλήματα των πουλιών:

(ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗ)

Τα παιδιά ονοματίζουν τις βασικές απειλές του Όρνιου ανακαλώντας από προηγούμενες δραστηριότητες.

Μπορεί να επεκταθεί με:

Ομάδα δράσης:

(ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ)

Ανάμεσα στα μέτρα για την προστασία της άγριας ζωής από την παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων είναι η χρήση κατάλληλα εκπαιδευμένων σκύλων με σκοπό τον εντοπισμό και την απομάκρυνση των δηλητηρίων από την ύπαιθρο. Ενημερώνουμε τα παιδιά χρησιμοποιώντας ως ερέθισμα την **κάρτα 19** και τα ενθαρρύνουμε να σχεδιάσουν τον δικό τους σκύλο ανίχνευσης δηλητηριασμένων δολωμάτων! Μπορούν να ζωγραφίσουν ελεύθερα ή να χρησιμοποιήσουν το πατρόν του φύλλου δραστηριότητας «**Ομάδα Δράσης!**». Μπορούν να γεμίσουν το σχέδιο με υφάσματα διαφορετικών χρωμάτων, χαρτί γκοφρέ κ.λπ. Δίνουν ένα όνομα που ταιριάζει σε έναν σκύλο ανιχνευτή και τοποθετούμε τις δημιουργίες των παιδιών στη **Γωνιά της Φύσης** με τον τίτλο «Ομάδα Δράσης ενάντια στα Δηλητήρια!».

Μπορείτε να πάρετε ιδέες:

Δραστηριότητα 12:

Το ημερολόγιο ενός πολύτιμου φίλου

9 ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Γιατί;

Για να ενημερωθούμε για τις προστατευόμενες περιοχές του Δικτύου NATURA 2000, να αντιληφθούμε πως η προστασία ενός είδους συνεπάγεται την προστασία των περιοχών όπου ζει.

- Θυμίζουμε στα παιδιά τον βióτοπο του Όρνιου.
- Ρωτάμε τα παιδιά αν γνωρίζουν το μέρος που ζουν άλλα χαρακτηριστικά είδη της Κρήτης και δίνουμε παραδείγματα (π.χ. Κρητικός Αίγαγρος, Θαλάσσια Χελώνα Καρέτα, Μεσογειακή Φώκια, Φοίνικας του Θεόφραστου).
- Εξηγούμε στα παιδιά πως οι περιοχές όπου ζουν ζώα και φυτά που είναι σπάνια ή απειλούμενα είναι πολύ σημαντικές, γι' αυτό και παίρνουμε μέτρα για την προστασία τους (προστατευόμενες περιοχές).
- **Δείχνουμε στα παιδιά την κάρτα 23**

- Εντοπίζουμε στον χάρτη της Κρήτης τις περιοχές όπου ζει το Όρνιο (π.χ. όρος Γιούχτας, όρος Κόφινας, Κρουσώνας, Δίκτη, φαράγγι Καψά, όρος Θρυπητής, όρος Κέδρος, Πρασάνο φαράγγι, Λευκά Όρη), ο Κρητικός Αίγαγρος (π.χ. Νήσος Δία, φαράγγι της Σα-

μαριάς), ο Φοίνικας του Θεόφραστου (π.χ. Βάι, Κουρταλιώτικο φαράγγι) κ.ά.

- Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να εκφράσουν τις ιδέες τους για έναν πιθανό διάλογο μεταξύ των δύο Όρνιων που μόλις έμαθαν πως οι περιοχές όπου φωλιάζουν προστατεύονται.

Μπορεί να προηγηθεί:

Ο χάρτης της Κρήτης:
(ΑΣΚΗΣΗ)

Τα παιδιά εξοικειώνονται με τα διαφορετικά τοπία και τους σχηματισμούς της Κρήτης. Με τη βοήθεια ενός γεωφυσικού χάρτη εντοπίζουμε τα βουνά και τις κορυφές τους, τις λίμνες και τα νησιά της περιφέρειας όπου κατοικούν τα παιδιά.

Μπορεί να επεκταθεί με:

Μέτρα προστασίας:
(ΚΑΤΑΓΙΓΙΣΜΟΣ ΙΔΕΩΝ)

Τα παιδιά καταθέτουν τις ιδέες τους για τα μέτρα που λαμβάνουμε για την προστασία των περιοχών αυτών: Τι πιστεύουν ότι επιτρέπεται να κάνει ο άνθρωπος εκεί; Τι όχι; Η συζήτηση αυτή μπορεί να λειτουργήσει ως προοικονομία για τη δραστηριότητα που ακολουθεί.

Μπορείτε να πάρετε ιδέες:

Δραστηριότητα 6:

Το παζλ της Κρήτης

Δραστηριότητα 7:

Μια εικόνα χίλιες λέξεις

10 Σσς... ΗΣΥΧΙΑ ΠΑΡΑΚΑΛΩ!

Γιατί;

Για να διακρίνουμε τη συμπεριφορά που έχει ένας επισκέπτης των προστατευόμενων περιοχών, να ενημερωθούμε για τις δεξιότητες του «καλού επισκέπτη» των προστατευόμενων περιοχών.

- Δείχνουμε στα παιδιά τις κάρτες 8 και 28

- Ζητάμε από τα παιδιά να κάνουν υποθέσεις για το μέρος όπου διαδραματίζεται η σκη-

νή: Πού βρίσκονται οι πρωταγωνιστές της εικόνας;

- Προσκαλούμε τα παιδιά να συγκρίνουν τις δύο εικόνες ως προς τη συμπεριφορά των επισκεπτών: Ποιοι ενοχλούν λιγότερο το Όρνιο; Γιατί;
- Καλούμε τα παιδιά σε μικρές ομάδες να αναπαραστήσουν τους επισκέπτες και τα Όρνια (ή ένα άλλο είδος). Δύο παιδιά από την ομάδα γίνονται τα είδη ζώων (ή και φυτών) που απολαμβάνουν την ηρεμία του «σπιτιού» τους και άλλα δύο γίνονται οι αθόρυβοι επισκέπτες: Ποια ομάδα θα κάνει τη λιγότερη φασαρία ώστε να μην ενοχληθεί η άγρια ζωή;
- Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να διατυπώσουν τις προτάσεις που θεωρούν ότι περιγράφουν τη συμπεριφορά ενός καλού επισκέπτη. Μπορούμε να ξεκινήσουμε με τις ερωτήσεις: Τι είναι καλό να θυμάμαι όταν πηγαίνω σε μια περιοχή όπου ζουν ζώα και φυτά; Τι μπορώ να κάνω εκεί;
- Προσθέτουμε και αυτά που είναι καλό να αποφεύγουμε, όπως: Μπορώ να βλέπω ένα ζώο χωρίς να το τρομάζω; Μπορώ να κάνω βόλτα χωρίς να κάνω φασαρία; Μπορώ να βλέπω ένα ζώο χωρίς να το απομακρύνω από τη φωλιά του; Μπορώ να κάνω πικ-νικ χωρίς να αφήνω τα «ίχνη» μου (συσκευασίες τροφίμων, ξεχασμένα παιχνίδια κ.λπ.);
- Συγκεντρώνουμε και γράφουμε τις προτάσεις των παιδιών σε χαρτόνι τύπου κανσόν και το τοποθετούμε στη Γωνιά της Φύσης.

Μπορεί να προηγηθεί:

Σαν στο σπίτι μας:
(ΖΕΣΤΑΜΑ)

Καλούμε τα παιδιά να κλείσουν για λίγο τα μάτια τους και να φανταστούν εκείνες τις στιγμές πριν πέσουν για ύπνο. Τα ρωτάμε: Τι χρειάζονται πριν πάνε για ύπνο; Υπάρχει κάτι που τα βοηθά ώστε να τα πάρει εύκολα ο ύπνος; Τι είναι αυτό; Εξηγούμε πως αντίστοιχα η άγρια ζωή χρειάζεται ηρεμία, ιδίως τις «ευαίσθητες» στιγμές της φύσης (ανθοφορία, φώλιασμα πουλιών κ.λπ.).

Μπορεί να επεκταθεί με:

Τα πουλιά της αυλής:
(ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΠΟΥΛΙΩΝ)

Ανακοινώνουμε στα παιδιά ότι θα βγουν για μία διαφορετική βόλτα στην αυλή του σχολείου (ή σε ένα κοντινό πάρκο εφόσον υπάρχει η δυνατότητα) με σκοπό να παρατηρήσουμε τα πουλιά. Προαιρετικά, μπορούν να κατασκευάσουν κιάλια, χρησιμοποιώντας δύο μικρά χάρτινα ρολά, τα οποία ενώνουμε με συρραπτικό. Διακοσμούμε την κατασκευή μας με διαθέσιμα υλικά (χαρτί γκοφρέ κ.λπ.), ενώνουμε τις δύο άκρες με σκοινί για να τα φορέσουν στον λαιμό τους και είμαστε έτοιμοι για παρατήρηση!

Μπορείτε να πάρετε ιδέες:

Δραστηριότητα 9:
Στα ψηλά βουνά της Κρήτης

Δραστηριότητα 19:
Ένας οδηγός για το πεδίο

Δραστηριότητα 20:
Περίπατος στη φύση

11 ΤΟ ΔΙΚΟ ΜΑΣ ΣΠΑΝΙΟ ΕΙΔΟΣ

Γιατί;

Για να αναγνωρίσουμε τη μοναδικότητα των ειδών και να διαμορφώσουμε θετική στάση απέναντι στη διαφορετικότητα.

- Δείχνουμε στα παιδιά την κάρτα 18

- Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να διατυπώσουν και να εκφράσουν ελεύθερα τις δικές τους υποθέσεις για το μέρος όπου μπορεί να ζει ένα λουλούδι σαν αυτό.
- Διευκρινίζουμε στα παιδιά πως είναι ένα σπάνιο φυτό που ζει σε ελάχιστες περιοχές της Κρήτης (είδος κρόκου *Crocus oreocreticus*).
- Ζητάμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν το δικό τους σπάνιο λουλούδι το οποίο έχει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τα ίδια επιλέγουν και αποφασίζουν για: το χρώμα, το σχήμα των φύλλων, το σχήμα των πετάλων

και το μέρος όπου φυτρώνει.

- Εναλλακτικά, μοιράζουμε στα παιδιά αντίγραφα του φύλλου δραστηριότητας «*Το δικό μου σπάνιο φυτό*» και το χρωματίζουν όπως επιθυμούν, ενώ παίζουν την ζωγραφιά τους με το μέρος όπου αυτό φυτρώνει.
- Τα παιδιά δίνουν από ένα όνομα στο σπάνιο λουλούδι τους και τα καλούμε να μας το παρουσιάσουν: Γιατί έχει αυτά τα χρώματα; Πού του αρέσει να φυτρώνει; Τι το κάνει ξεχωριστό και σπάνιο; Συζητάμε με τα παιδιά: Τι θα έκαναν για να προστατεύσουν το λουλούδι τους; Πώς θα βοηθούσαν τους άλλους να προστατεύσουν το δικό τους;
- Καταγράφουμε τις ιδέες των παιδιών σ' ένα χαρτόνι το οποίο τοποθετούμε στη *Γωνιά της Φύσης* μαζί με τις ζωγραφιές τους.

Μπορεί να προηγηθεί:

Γνωριμία με τα φυτά:

(ΑΣΚΗΣΗ)

Επιλέγουμε ένα γνωστό στα παιδιά φυτό (π.χ. μαργαρίτα) και βρίσκουμε μία φωτογραφία ή σχέδιό του. Φροντίζουμε να είναι ένα είδος του οποίου τα χαρακτηριστικά θα μπορούν να περιγράψουν εύκολα τα παιδιά. Ζητάμε από τα παιδιά να μας περιγράψουν το σχήμα ή το μέγεθος των πετάλων και των φύλλων, το χρώμα τους, τη ρίζα του, το μέρος όπου το έχουν δει.

Μπορεί να επεκταθεί με:

Λίμερικ:

(ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ)

Αξιοποιώντας τη δομή του λίμερικ, παροτρύνουμε τα παιδιά να συνθέσουν ένα ποίημα με πρωταγωνιστή το σπάνιο λουλούδι τους. Στον πρώτο στίχο αναφέρουν τον πρωταγωνιστή τους (το όνομα του φυτού), στον δεύτερο στίχο μία ιδιότητα του πρωταγωνιστή που εκφράζεται με μία πράξη, στον τρίτο και τέταρτο στίχο περιγράφουν την εξέλιξη της δράσης και στον πέμπτο στίχο επιλέγουν ένα παράλογο επίθετο για τον πρωταγωνιστή τους. Προαιρετικά, ο πρώτος, ο δεύτερος και ο πέμπτος στίχος, καθώς και ο τρίτος με τον τέταρτο, μπορεί να έχουν μεταξύ τους ομοιοκαταληξία.

Για παράδειγμα:

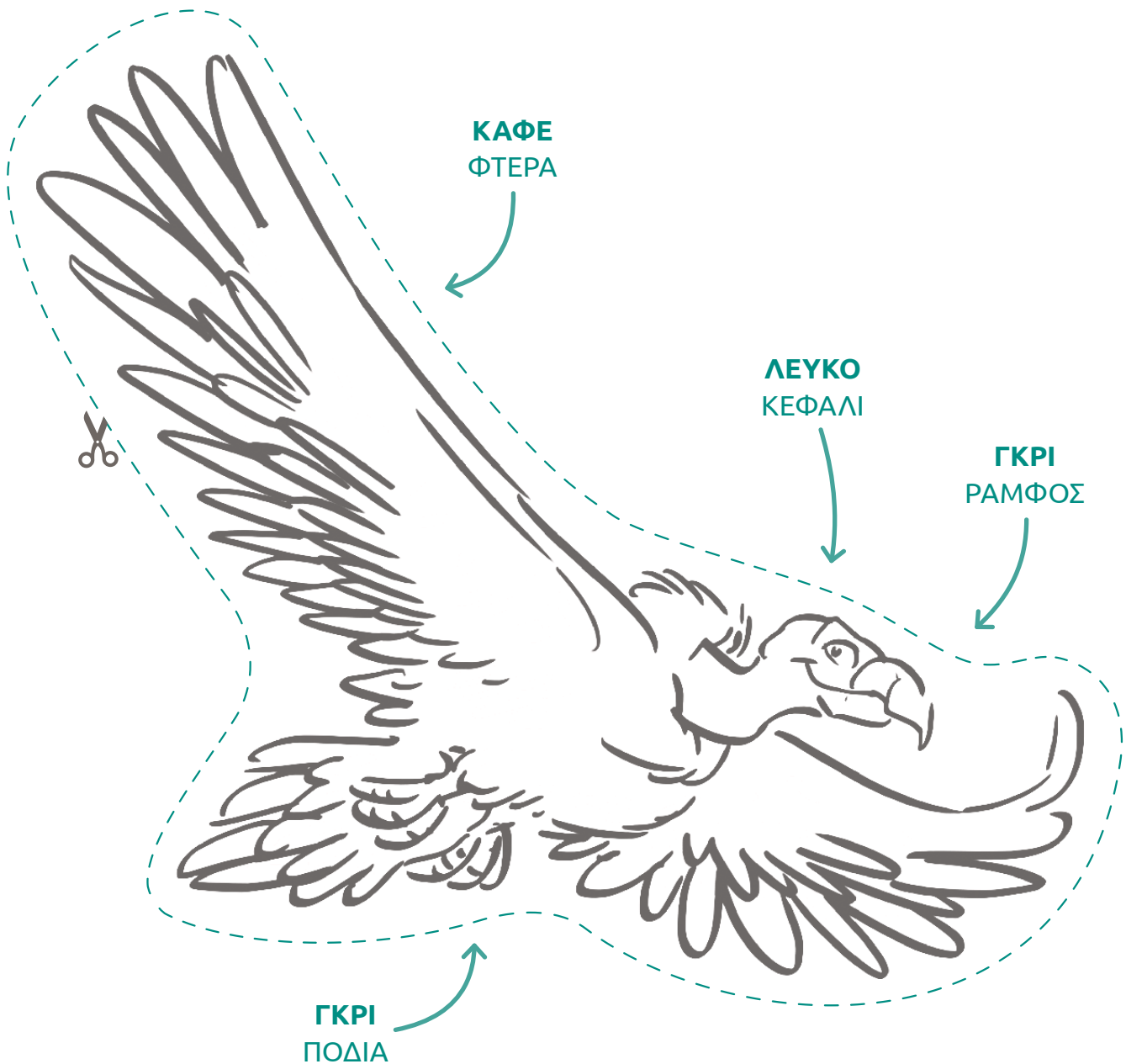
Συνάντησα στο βουνό τον Κρόκο τον Κρητικό
Φύτρωνε σε βράχια κι είχε τον γκρεμό για σπιτικό
Ο αίγαγρος τον έφτασε, τον μάσησε αλλά τον έφτυσε
Φτερά κι εκείνος έβγαλε και το νησί του άφησε
Ο βραχολάτρης κρόκος όμως γύρισε με καράβι πελαγικό

3

Φύλλα Δραστηριότητας

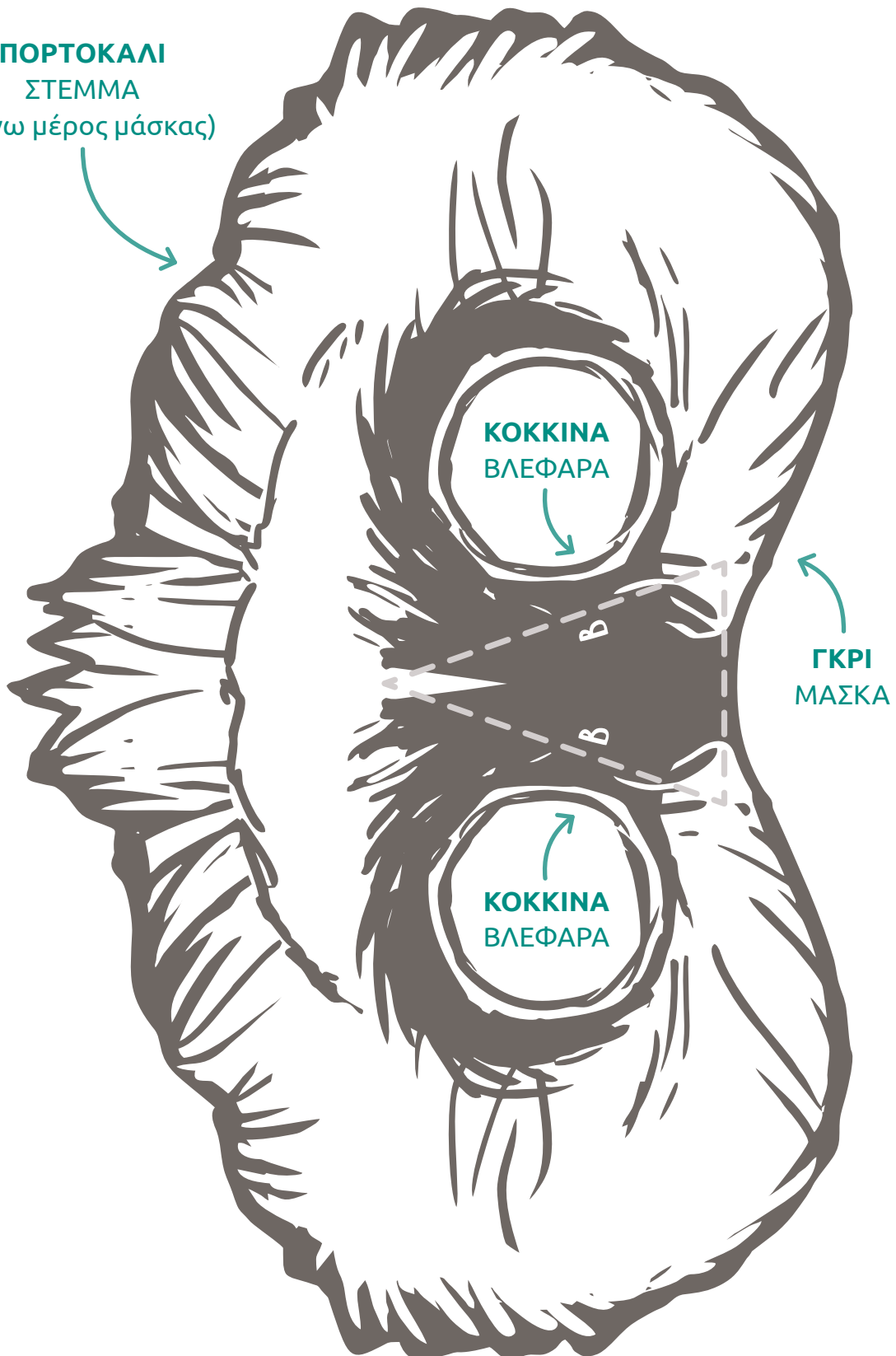
Ένας γύπας

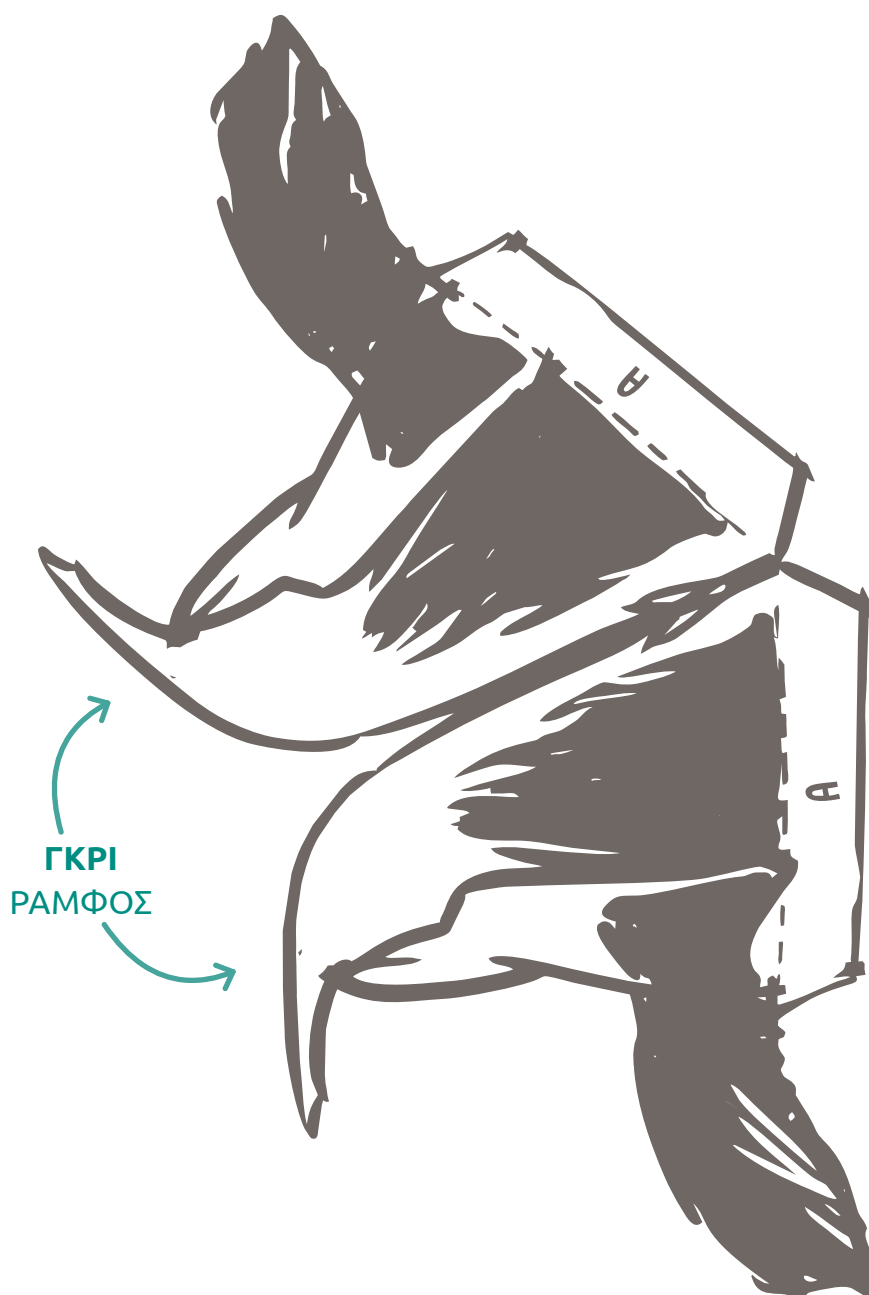

1. Χρωματίζεις τη φιγούρα του Όρνιου
2. Κόβεις στις διακεκομμένες γραμμές
3. Κόλλησε τη φιγούρα σε ένα ξύλινο καλαμάκι ή κρέμασέ τη από ένα ψηλό σημείο της τάξης (ή ενός δωματίου)

Μάσκα Γυπαετού

ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ
ΣΤΕΜΜΑ
(πάνω μέρος μάσκας)

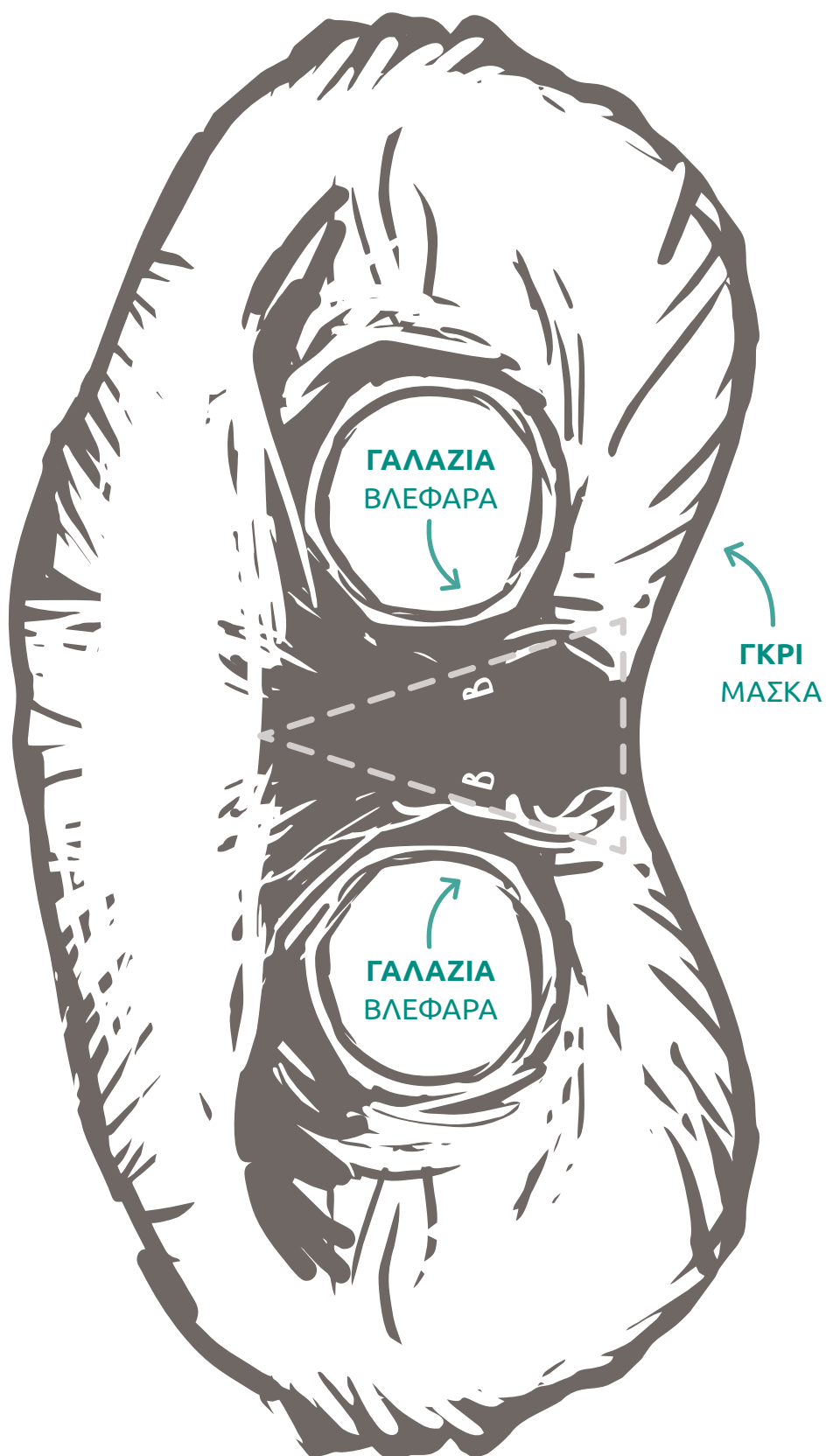

1. Χρωματίζεις τη μάσκα και το ράμφος
2. Κόβεις γύρω-γύρω τη μάσκα και το ράμφος, καθώς και το εσωτερικό των ματιών
3. Τσακίζεις στις διακεκομμένες γραμμές
4. Κολλάς τα σημεία A στα σημεία B
5. Ενώνεις μπροστά το ράμφος του πουλιού (με κόλλα ή σελοτέιπ)

Ο Γυπαετός σου είναι έτοιμος!

Μάσκα Όρνιου

1. Χρωματίζεις τη μάσκα και το ράμφος
2. Κόβεις γύρω-γύρω τη μάσκα και το ράμφος, καθώς και το εσωτερικό των ματιών
3. Τσακίζεις στις διακεκομμένες γραμμές
4. Κολλάς τα σημεία Α στα σημεία Β
5. Ενώνεις μπροστά το ράμφος του πουλιού (με κόλλα ή σελοτέιπ)

Το Όρνιο σου είναι έτοιμο!

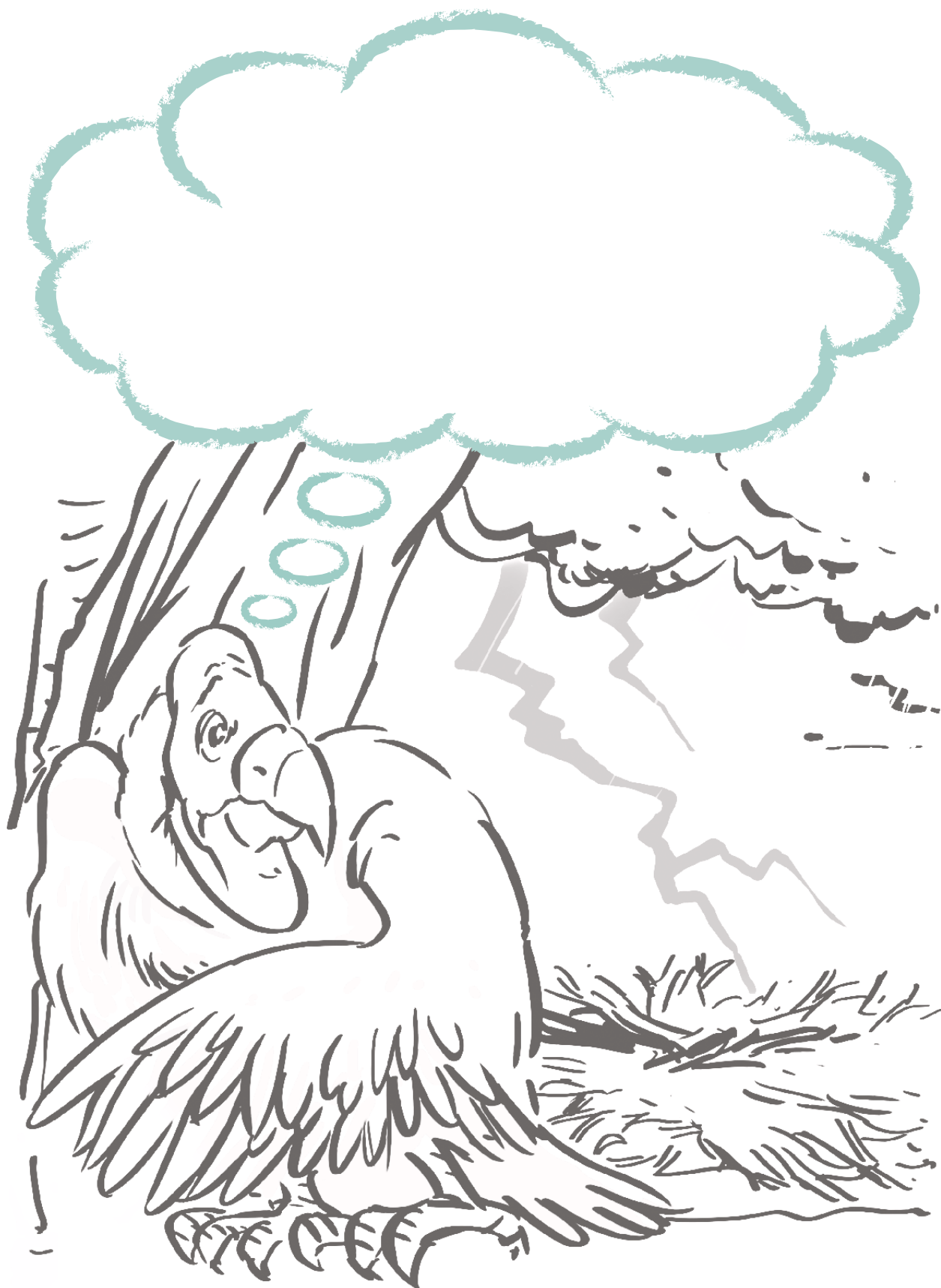
Η φωλιά του Όρνιου

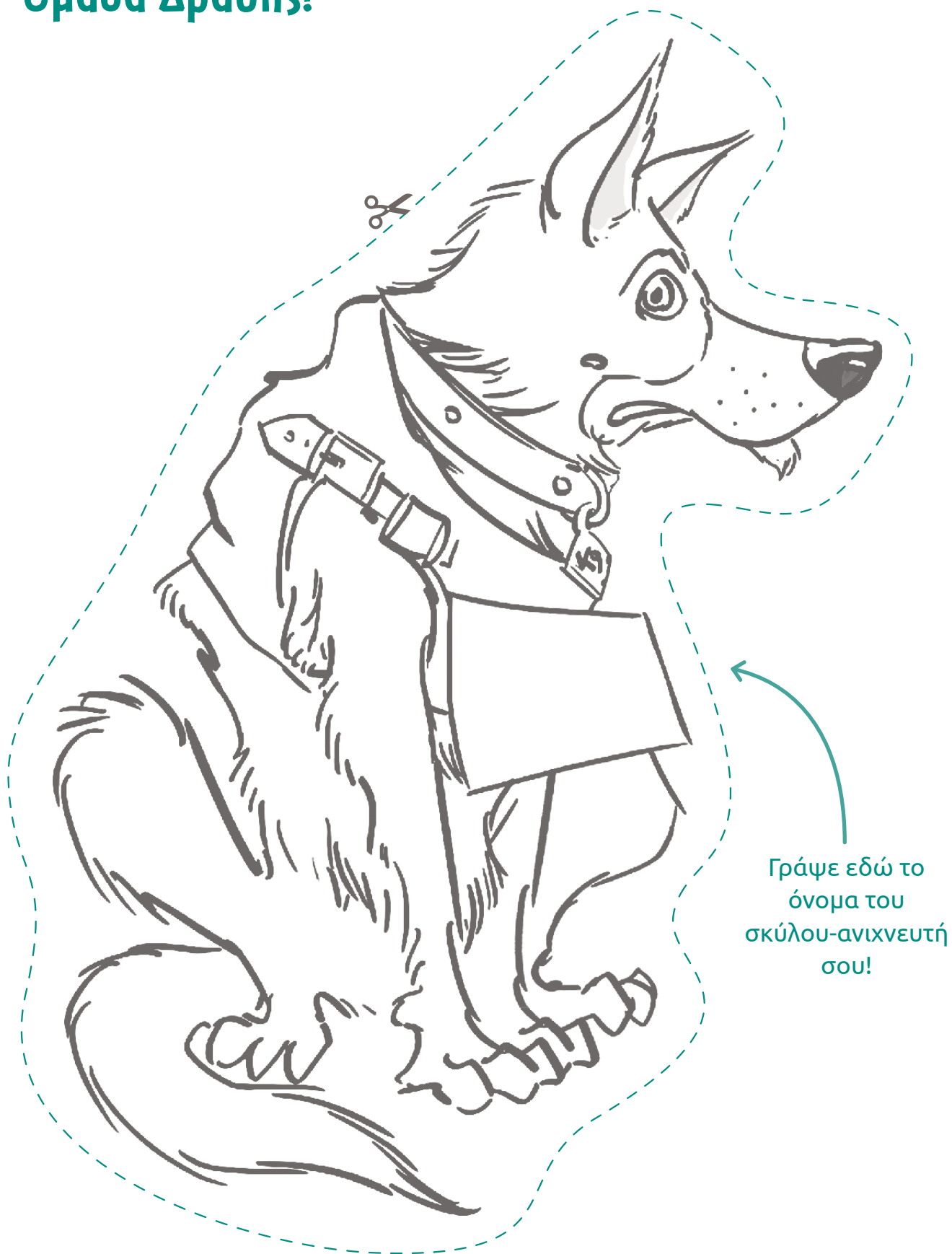
1. Χρωματίζεις τη φιγούρα του νεαρού Όρνιου και τη φωλιά του
2. Κόβεις στις διακεκομμένες γραμμές
3. Κολλάς τη φιγούρα του Όρνιου στη φωλιά του

Το νεαρό Όρνιο επέστρεψε πάλι πίσω στη φωλιά του!

Όταν έξω βρέχει...

Ομάδα Δράσης!

Το δικό μου σπάνιο φυτό

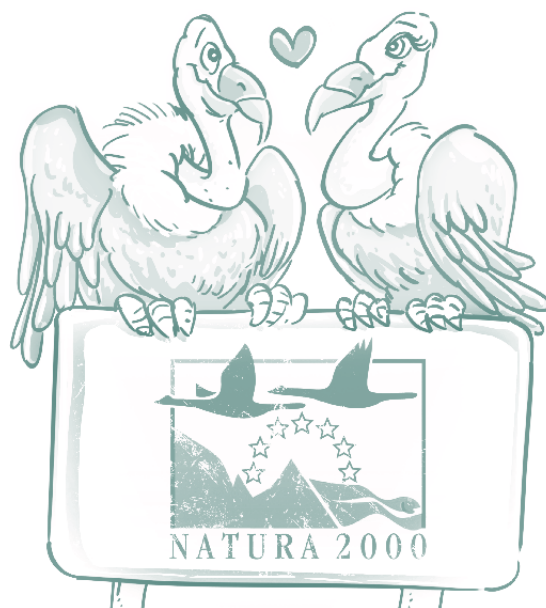
Λίγα λόγια για το Πρόγραμμα LIFE Natura 2000 Value Crete

Το Πρόγραμμα LIFE Natura 2000 Value Crete με θέμα: «Οι οικολογικές υπηρεσίες, τα κοινωνικά οφέλη και η οικονομική αξία των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων στις περιοχές του Δικτύου NATURA 2000 στην Κρήτη», έχει ως στόχο την ενημέρωση του πληθυσμού που κατοικεί και δραστηριοποιείται εντός των περιοχών Natura 2000, αλλά και του ευρύτερου πληθυσμού της Κρήτης για την περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική αξία των περιοχών που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο.

Προς αυτή την κατεύθυνση, το Πανεπιστήμιο Κρήτης - Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης **συνεργάζονται για:**

- ✓ Την **ενημέρωση του κοινού** για την οικολογική αξία των περιοχών Natura 2000 στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εφαρμογή του Δικτύου Natura 2000 και την ενσωμάτωσή τους σε δραστηριότητες σε αγροτικές περιοχές, καθώς και τις δυνατότητες χρηματοδότησης για την ανάπτυξη «πράσινης» οικονομίας στον αγροτικό χώρο.
- ✓ Την **αλλαγή στάσης του τοπικού πληθυσμού** απέναντι στις προστατευόμενες περιοχές, ώστε να μην θεωρούνται ανασταλτικός παράγοντας, αλλά κίνητρο για τοπική ανάπτυξη με σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον.
- ✓ Την **καλλιέργεια δεξιοτήτων** σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες (εργαζόμενοι στον τουρισμό, εργαζόμενοι στα ΜΜΕ, φοιτητές) για να συμμετέχουν στην προστασία της βιοποικιλότητας και να αναγνωρίζουν τη διατήρηση και την προστασία του περιβάλλοντος ως ευκαιρία για τοπική ανάπτυξη.

ΤΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

- Το ενδιαφέρον για θέματα βιοποικιλότητας είναι υπόθεση όλων μας, δεν αφορά αποκλειστικά και μόνο τους λάτρεις της φύσης.
- Οι περιοχές του Δικτύου Natura 2000 αποτελούν τα τελευταία καταφύγια για την άγρια ζωή στην Κρήτη και στην Ελλάδα.
- Οι υπηρεσίες των οικοσυστημάτων αποτελούν το εκέγγυο για προσωπική και κοινωνική ευημερία των κατοίκων σε περιοχές του Δικτύου Natura 2000.
- Βιώσιμες ανθρώπινες δραστηριότητες και υγιή οικοσυστήματα διασφαλίζουν οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική συνοχή.

Μπορείτε να μάθετε περισσότερα στον ιστότοπο του Προγράμματος:
www.ecovalue-crete.eu

Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία είναι περιβαλλοντική, μη κερδοσκοπική οργάνωση με σκοπό τη μελέτη και προστασία των άγριων πουλιών και των βιοτόπων τους στην Ελλάδα. Από το 1982 εργάζεται με σκοπό να διασφαλίσει ένα βιώσιμο περιβάλλον τόσο για τα πουλιά, όσο και για τον άνθρωπο. Το έργο της περιλαμβάνει ευρύ φάσμα δράσεων: από την προστασία και τη μελέτη, ως την ενημέρωση, την εκπαίδευση, αλλά και τις παρεμβάσεις για κρίσιμα θέματα του φυσικού περιβάλλοντος.

Είναι εταίρος της **BirdLife International**, της μεγαλύτερης παγκόσμιας ομοσπονδίας για την προστασία των πουλιών και των βιοτόπων τους. Άλλωστε, τα προβλήματα των πουλιών δεν γνωρίζουν σύνορα... Υποστηρικτές της Ορνιθολογικής μπορούν να γίνουν όλοι όσοι ενδιαφέρονται για τα πουλιά και τους βιοτόπους τους, χωρίς να είναι απαραίτητη η ειδική γνώση στα θέματα αυτά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία έκανε τα πρώτα της βήματα στον χώρο της Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης και Εκπαίδευσης, μόλις τέσσερα χρόνια μετά την ίδρυσή της το 1982, με την υποστήριξη της τότε Διεύθυνσης Περιβάλλοντος της Ε.Ο.Κ. Έπειτα από πολλές δράσεις για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την ενημέρωση δεκάδων χιλιάδων παιδιών, συνεχίζουμε την προσπάθειά μας με αμείωτη όρεξη, θέτοντας υψηλότερους στόχους και ελπίζοντας ότι συμβάλλουμε έστω και λίγο στη διαμόρφωση ενός καλύτερου κόσμου.

Δραστηριότητες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Σκοπός των δραστηριοτήτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Ορνιθολογικής είναι να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την ενασχόληση και ευαισθητοποίηση των παιδιών σχετικά με την προστασία των άγριων πουλιών αλλά και γενικότερα με θέματα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Οι δραστηριότητες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης έχουν δημιουργηθεί έτσι ώστε να προάγουν συνειδητοποίηση, γνώσεις, στάσεις, δεξιότητες, ικανότητες και συμμετοχή.

Προγράμματα και Υλικό Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

- ✓ **Δραστηριότητες σε αστική περιοχή για τη γνωριμία και εξοικείωση των παιδιών με το φυσικό περιβάλλον** (Πάρκο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης «Αντώνης Τρίτσης» - Ίλιον Αττικής).

- ✓ **Ετήσια προγράμματα για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων από τους εκπαιδευτικούς** («Ταξιδεύοντας με τη Νανόκηνα στους ελληνικούς υγρότοπους», «Φτερωτοί ταξιδιώτες: Το μεταναστευτικό ταξίδι των πουλιών στα Ιόνια νησιά», «Ένα πάρκο για τα πουλιά και τους ανθρώπους», «Φτερωτοί αγγελιοφόροι για το κλίμα», «Περιοχές Natura 2000 της Κρήτης: ιστορίες χιλιάδων ετών»).

- ✓ **Δραστηριότητες σε περιοχές που προστατεύονται για τον φυσικό τους πλούτο**, όπου εφαρμόζεται Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε καθημερινή βάση (Υγρότοπος Βραυρώνας - Μαρκόπουλο Αττικής).

- ✓ **Φορητά εκπαιδευτικά πακέτα για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων από τους εκπαιδευτικούς:** «Πουλιά των κήπων και πάρκων», «Ταξιδεύοντας με τον Αιγαιόγλαρο και τον Θαλασσοκόρακα στις ελληνικές θάλασσες», «Ο Μαυροπετρίτης μας ταξιδεύει στο Αιγαίο», «Ταξιδεύοντας με το Κιρκινέζι στους οικισμούς της Θεσσαλίας», «Γνωριμία με το Φυσικό Περιβάλλον του Πάρνωνα», «Εξόρμηση στη φύση του Ταΰγετου», σειρά πακέτων «Γνωριμία με τη φύση των προστατευόμενων περιοχών» (Λίμνες Κορώνεια - Βόλβη, Υγρότοποι Κοτυχίου - Στροφυλιάς, Εθνικός Δρυμός Ολύμπου, Χελμός - Βουραϊκός, Λίμνη Κερκίνη, Υγρότοπος Άγρα - Βρυτών - Νησίου, Κάρπαθος - Σαρία, Εθνικός Δρυμός Αίνου, Σκύρος, Άνδρος).

Βρείτε περισσότερες πληροφορίες για τα Προγράμματα και το Υλικό
Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Ορνιθολογικής στην ιστοσελίδα μας:

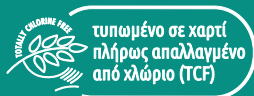
www.ornithologiki.gr/pe

Μάθετε περισσότερα
για τις προστατευόμενες περιοχές
της Κρήτης στο:

www.ecovalue-crete.eu

ISBN: 978-960-6861-45-1

www.ecovalue-crete.eu

LIFE13 INF/GR/000188